VINOVĂȚIA ÎN CAZUL INFRACȚIUNILOR DE FALS ÎN ACTE PUBLICE

Pîrțac Cristina,
Universitatea de Stat din Moldova, Școala Științe Juridice
Asistent judiciar la Curtea de Apel Chișinău

In the present study is analyzed the guilt – a mandatory sign of crimes of forgery in public acts. It is concluded that the offenses of forgery in public acts can be expressed only in the form of direct intention. The conclusion is based on the arguments aiming at: a) the insertion of the term "obvious" in the disposition of the norm; b) stipulating the reason for the crime as a mandatory subjective sign and c) the legislative technique of constructing the content of crime depending on the way of describing the objective side. The term "obvious", enshrined in art. 332 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, constitutes an additional condition for emphasizing the psychic attitude of the perpetrator towards those committed. It imprints a specific content on the intention, emphasizing the certain knowledge that the perpetrator must manifest in relation to the data entered in the official document.

Keywords: forgery in public acts, guilt, obvious, direct intention, judicial practice.

În corespundere cu prevederile alin.(1) art.6 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM [1] „persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție (sublinierea noastră – *n.a.*)". Iar conform alin.(1) art.14 CP RM „infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție (sublinierea noastră – *n.a.*) și pasibilă de pedeapsă penală". Din textul acestor reglementări (și nu numai) este desprins un alt element al componenței de infracțiune: latura subiectivă. În doctrină se arată că „latura subiectivă a infracțiunii relevă atitudinea psihică a făptuitorului față de obiectivitatea propriului său act de conduită [2, p. 55]". Latura subiectivă vizează aspectul interior al infracțiunii, sub forma atitudinii intelectuale și volitive a făptuitorului față de comportamentul său. Legea penală nu sancționează, în exclusivitate, conduita obiectivă a persoanei. Nu e suficient ca, din punct de vedere obiectiv, cele comise să se încadreze în tiparul unei norme de incriminare. Codul penal cere și prezența unor cerințe intrinseci, de ordin subiectiv, pentru a califica o faptă drept infracțiune. În special, aceste cerințe trebuie să scoată în evidență: atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise (a conștientizat și a voit sau nu făptuitorul săvârșirea faptei prejudiciabile); imboldul determinat în luarea hotărârii infracționale; finalitatea urmărită de făptuitor prin săvârșirea faptei prejudiciabile.

În general, în conținutul laturii subiective – element al componenței de infracțiune – sunt incluse următoarele semne: vinovăția, motivul și scopul. Vinovăția constituie semn obligatoriu. Acesta este prezent în cadrul oricărei componențe de infracțiune. Acesta nu este străin nici componențelor de infracțiune înscrise la art.332 CP RM. În principiu, obligativitatea prezenței vinovăției în textul componenței de infracțiune este desprinsă din principiul angajării răspunderii penale doar pentru faptele comise cu vinovăție. În lipsa vinovăției nu putem vorbi de existența componenței de infracțiune. Corespunzător, cele comise nu pot fi încadrate în conformitate cu norma din legea penală.

În contrast, motivul și scopul infracțiunii formează categoria semnelor facultative ale laturii subiective. De regulă, acestea nu au relevanță la calificarea celor comise. Drept excepție, doar în unele cazuri legiuitorul prescrie motivul și/sau scopul în calitate de semn obligatoriu. În atare cazuri, identificarea *in concreto* a acestor semne interesează la încadrarea juridico-penală a celor săvârșite. În asemenea ipoteze motivul și/sau scopul infracțiunii devin semne obligatorii.

În cadrul prezentului demers științific vom încerca să identificăm conținutul propriu-zis al vinovăției – semn obligatoriu al componențelor de infracțiune consemnate la art.332 CP RM.

Ab initio, consemnăm că legea penală distinge următoarele două forme ale vinovăției: intenția și imprudența. Notăm că infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM pot îmbrăca, în exclusivitate, forma intenționată de exprimare a vinovăției. Aceeași formă a vinovăției este punctată în literatura de specialitate autohtonă și în cea străină [3, p. 23; 4, p. 583; 5, p. 176; 6, p. 103; 7, p. 24; 8, p.18; 9, p. 98].

Primo – forma intenționată a vinovăției este desprinsă din termenii folosiți de legiuitor la desemnarea elementului material al infracțiunii. Noțiunile „înscrierea" și „falsificarea", consfințite în dispoziția art.332 CP RM nu pot implica decât manifestarea intenției față de cele comise.

Secundo – asupra aceleiași concluzii mărturisește sintagma „vădit false", inserată în textul art.332 CP RM. Termenul „vădit" este incompatibil cu imprudența.

Tertio – interpretarea sistematică a conținutului motivului infracțiunii – semn obligatoriu al infracțiunilor de fals în acte publice – în unison cu celelalte semne constitutive, accentuează teza potrivit căreia infracțiunile de fals în acte publice sunt susceptibile de săvârșire doar în formă intenționată.

Quarto – infracțiunile analizate sunt formale, fapt care, indirect, demonstrează imposibilitatea evoluării imprudenței pe post de formă a vinovăției. Accentuăm că, cel din urmă argument este valabil doar dacă este apreciat în

cumul cu esența infracțiunilor de fals în acte publice; or, *generaliter* nu este exclusă posibilitatea săvârșirii din imprudență a unei infracțiuni formale (*e.g.* infracțiunea prevăzută la art.291 CP RM).

În altă privință, din conținutul art.17 CP RM reies modalitățile normative ale intenției: directă și indirectă. Prin definiție, infracțiunea se consideră săvârșită cu *intenție directă* atunci când făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, prevede urmările ei prejudiciabile și dorește survenirea acestora. În opoziție, infracțiunea se consideră săvârșită cu *intenție indirectă* atunci când făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, prevede urmările ei prejudiciabile, nu dorește, ci admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări.

Doctrina este practic unanimă la capitolul vizând modalitatea intenției sub care se poate concretiza cele comise de făptuitor în ipoteza săvârșirii infracțiunilor de fals în acte publice. *In concreto*, se susține, practic fără echivoc (cu mici excepții), că infracțiunile investigate pot să se exprime doar sub forma intenției directe [10, p. 47; 11, p. 21; 12, p. 172; 13, p. 290; 14, p. 87; 15, p. 25; 16, p. 163; 17, p. 27; 18, p. 932; 19, p. 69; 20, p. 1000; 21, p. 362; 8, p. 18]. Același lucru este subliniat în practica judiciară [22-28]. De pildă, într-o speță instanța a punctat că „falsul în acte publice este o infracțiune săvârșită cu intenție directă: vinovatul este conștient că el falsifică documentul oficial și își dorește acest lucru [29; 30]".

Constatăm că și de această dată, concluzia este întemeiată pe argumentele vizând:

a) inserarea termenului „vădit" în dispoziția normei *și*

b) stipularea motivului infracțiunii pe post de semn subiectiv obligatoriu.

Cu privire la cel din urmă argument, este ilustrativă următoarea statuare a instanței de judecată desprinsă dintr-un caz practic: „[s]ub aspectul laturii subiective acțiunile inculpatului au fost săvârșite cu vinovăție sub formă de intenție directă; or, inculpatul a acționat din interes personal [31]".

Un alt argument (mult mai important) ține de tehnica legislativă de construire a componenței de infracțiune în funcție de modul de descriere a laturii obiective. Subliniem că infracțiunile analizate sunt atribuite în categoria celor formale (*i.e.* urmarea prejudiciabilă nu constituie semn obligatoriu). Dar, intenția indirectă, este posibilă doar în cazul componențelor de infracțiune materiale (*i.e.* acolo unde urmarea prejudiciabilă reprezintă semn obligatoriu). Tocmai din aceste considerente, este imposibil ca făptuitorul să acționeze cu intenție indirectă la săvârșirea falsului în acte publice.

Precizăm că infracțiunile de fals în acte publice sunt săvârșite cu intenție directă, în pofida faptului că respectiva forma a vinovăției este definită de le-

giuitor, inclusiv prin raportare la urmarea prejudiciabilă. Definiția legislativă a intenției directe nu trebuie redusă doar la ipoteza componențelor materiale de infracțiune. Aceasta trebuie extinsă și la ipoteza componențelor formale de infracțiune, deși legiuitorul nu o face explicit. În consecință, în cazul componențelor formale de infracțiune (așa cum este cazul infracțiunilor de fals în acte publice) conținutul intenției directe îl formează conștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei comise (criteriul intelectual), precum și dorința făptuitorului de a comite respectiva faptă.

În particular, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM intenția directă manifestată de făptuitor are următoarea încărcătură de conținut: a) persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică conștientizează caracterul prejudiciabil al acțiunii de înscriere în documentele oficiale a unor date vădit false *sau* al acțiunii de falsificare a unor asemenea documente; b) persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică dorește să înscrie în documente oficiale date vădit false *sau* să falsifice atare documente.

În doctrina română se susține că infracțiunile de fals material și fals intelectual pot fi comise nu doar cu intenție directă, ci și cu intenție indirectă [32, p. 762, p. 776; 33, p. 403, p. 410; 34, p. 383, 385]. Constatăm că acest punct de vedere este predeterminat de poziția majoritară întâlnită în literatura de specialitate română, precum că în structura laturii obiective a infracțiunilor de fals material și fals intelectual intră, inclusiv, urmarea prejudiciabilă (sub forma stării de pericol) și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă. În opinia noastră, infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM fac parte din categoria celor formale, nu însă materiale. Din aceste motive, suntem nevoiți să nu achiesăm la tezele doctrinare evocate în doctrina română ce admit posibilitatea săvârșirii infracțiunilor analizate cu intenție indirectă. Suplimentar, notăm că art.320 și 321 din Codul penal al României [35] (norme ce incriminează falsul material și falsul intelectual) nu prevăd motivul în calitate de semn obligatoriu.

În aceeași ordine de idei, reiterăm că forma vinovăției și modalitatea acesteia, cu care trebuie să acționeze făptuitorul pentru a fi incident art.332 CP RM este dedusă, inclusiv, din termenul „vădit", stipulat în dispoziția normei incriminatoare. Care este semnificația acestui termen? Preliminar, consemnăm că termenul „vădit" nu este străin cadrului incriminator național. Acesta este uzitat și în textul altor norme de incriminare (*e.g.* în textul art.138, 169, 244, 245, 265, 328 CP RM). În toate cazurile, dar și în cel ce vizează infracțiunile de fals în acte publice, noțiunea „vădit" are menirea de a reflecta atitudinea psihică a făptuitorului față de anumite împrejurări obiective în care acesta acționează. Precizăm că noțiunea în cauză este atașabilă doar faptei de înscriere a unor date false

în documentele oficiale. Prin urmare, reflectă atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta de înscriere a unor date false în documentele oficiale. Cât privește conținutul atitudinii psihice, autorii S.Brînza, V.Stati și R.Popov menționează: „[…] este necesar ca, la momentul înscrierii în documentele oficiale a unor date false, făptuitorul să manifeste bună știință, certitudine cu privire la falsitatea datelor înscrise în respectivele documente. Această condiție lipsește în cazul în care făptuitorul doar presupune că datele, pe care le înscrie în documentele oficiale, sunt false; deci, lipsește temeiul aplicării răspunderii conform alin.(1) art.332 CP RM [19, p. 70]". Deci, termenul „vădit" presupune că făptuitorul cunoaște cu exactitate, fără careva dubii, că datele introduse în documentele oficiale sunt false. În context, A.N. Harcenko menționează că în cazul infracțiunilor de fals în acte publice făptuitorul trebuie să conștientizeze că prin intermediul acțiunilor sale ilegale denaturează adevărul în cadrul documentului oficial [11, p. 21]. În așa fel, legiuitorul pune accentul pe faptul că una dintre condițiile de bază de tragere a persoanei la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor de fals în acte publice, rezidă în conștientizarea de către făptuitor a falsității informației introduse în documentul oficial [36, p. 106]".

De remarcat că cei abilitați cu aplicarea legii penale, în cele mai dese cazuri, scot în evidență, pe bună dreptate, atitudinea psihică a făptuitorului vizând datele false înscrise în documente oficiale. Cu titlu exemplificativ evocăm următoarele extrase din practica judiciară: „știind cu certitudine că N.M. nu este angajată a instituției și nici nu a activat în perioada de tabelare a salariului, a introdus ilegal date oficial false în tabelul de evidență a timpului de muncă și listele de salarizare […] [37-40]"; „cunoscând cu certitudine că datele incluse în anchetă nu corespund realității, cunoscând cu certitudine că ultima nu are dreptul de a beneficia de asistență socială […] [41; 42]". Aceeași certitudine privind falsitatea datelor introduse în documentele oficiale a fost subliniată în alte spețe similare [43; 44]. În următorul caz chiar, instanța a ținut să puncteze asupra rolului juridic pe care îl îndeplinește termenul „vădit" în procesul aplicării art.332 CP RM: „persoana care indică în documentele oficiale datele vădit false, la momentul introducerii acestora trebuie să cunoască despre neveridicitatea datelor respective. Numai în astfel de caz, se realizează latura subiectivă a infracțiunii în cauză [45]".

Analogic, în plan comparat, atestăm modele legislative în care forma vinovăției și modalitatea ei este conturată și suplimentată prin termeni similari celui înscris la art.332 CP RM. De exemplu, normele similare celor supuse analizei din Codul penal al Armeniei [46], al Azerbaidjanului [47], al Kazahstanului [48], al Turkmenistanului [49], al Republicii Belarus [50], al Ucrainei [51], al Federației Ruse [52] etc. operează cu sintagma „bună-știință", presupunând aceeași certitu-

dine a făptuitorului vizând informația denaturată introdusă în documentele oficiale. Totuși, majoritatea statelor nu includ în legislațiile lor penale condiția respectivă, dând de înțeles că normele ce incriminează falsul în acte publice devin funcționale chiar și atunci când făptuitorul nu cunoaște cu exactitate (cu certitudine) că datele incluse în documentul oficial nu corespund adevărului, fiind suficient ca acesta doar să presupună acest lucru. Cu titlu de exemplu, evocăm legiuirile penale ale următoarelor state: Polonia [53], Spania [54], Italia [55], Germania [56], Finlanda [57], Elveția [58], Letonia [59], Macedonia de Nord [60] etc.

În concluzie, termenul „vădit", consfințit la art.332 CP RM, constituie o condiție suplimentară de reliefare a atitudinii psihice a făptuitorului față de cele comise. Acesta îi imprimă un conținut anume intenției, subliniind cunoașterea certă pe care trebuie să o manifeste făptuitorul în raport cu datele introduse în documentul oficial. În speță, în ipoteza înscrierii unor date false în documente oficiale, este imperios ca persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică să cunoască cu siguranță („sută la sută") că informația introdusă în document este falsă. Făptuitorului îi este clar și evident că datele înscrise în documentul oficial sunt contrare realității. Existența unor dubii vizând falsitatea informației introduse exclude antrenarea răspunderii penale în baza art.332 CP RM. *A fortiori*, art.332 CP RM devine inaplicabil în situația în care făptuitorul nici nu a bănuit că datele înscrise în documentul oficial poartă un caracter denaturat (avem în vedere ipoteza în care persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică crede, în mod eronat, că datele introduse în documentul oficial sunt veridice, deși acestea nu corespund adevărului). În cea din urmă situație, atestăm o eroare de fapt, menită să înlăture caracterul penal al celor comise. Nu este exclusă și o altă ipoteză: când făptuitorul crede, în mod eronat, că datele introduse în documentul oficial sunt false, fiind în realitate autentice. În acest caz, cele săvârșite trebuie apreciate drept tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM, aceasta deoarece intenția făptuitorului nu este dusă până la capăt din cauze independente de voința sa.

În altă privință, ținând cont de raționamentul *per a contrario*, deducem că infracțiunile de fals în acte publice nu pot fi săvârșite din imprudență, indiferent de modalitatea acesteia. Aceasta înseamnă că, art.332 CP RM este inaplicabil atunci când persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică nu conștientizează că introduce date false în documente oficiale sau că falsifică atare documente. Are dreptate M.A. Liubavina când susține: „[d]acă datele neautentice sunt introduse în documente oficiale în rezultatul unei erori, neatenții, răspunderea penală pentru falsul în acte publice este exclusă [16, p. 163]". În mod asemănător, N.P. Pecnikov enunță că întocmirea incorectă a documentelor

în rezultatul unei neglijențe, neatenții sau din alte motive similare nu formează componența infracțiunilor analizate, nefiind posibil calificarea celor săvârșite în baza normei ce incriminează falsul în acte publice [17, p. 27].

Legiuitorul elvețian are un alt punct de vedere. Acesta stabilește la alin.(1) art.317 din Codul penal răspunderea pentru falsul în acte publice comis cu intenție, în timp ce la alin.(2) din același articol este reglementată răspunderea pentru falsul în acte publice săvârșit din neglijență. Prima infracțiune este pedepsită, *inter alia*, cu închisoare de până la 5 ani. În opoziție, pentru falsul în acte publice săvârșit din neglijență se prevede o pedeapsă sub forma unei amenzi. De aici se desprinde concluzia privind lipsa unui pericol socialmente sporit prin săvârșirea unui fals în acte publice din imprudență. În ceea ce ne privește, considerăm că un asemenea fals în acte publice nu atinge gradul prejudiciabil caracteristic unei fapte penale. În general, suntem de părere că, în mod normal, unei infracțiuni formale comise din imprudență îi lipsește pericol social inerent unei infracțiuni. Cel puțin, acest lucru pare a fi valabil în cazul unui fals în acte publice săvârșit din imprudență. Gradul periculozității sociale poate crește doar în ipoteza în care urmarea prejudiciabilă apare pe post de semn constitutiv. Prin urmare, drept excepție, forma imprudentă a vinovăției pare a fi oportun de instituit, în special, în cazul componențelor materiale de infracțiune. Aceeași logică trebuie respectată în cazul infracțiunilor de fals în acte publice. În context, este ilustrativ modelul legislativ kirghiz. La concret, norma de la alin.(1) art.329 din Codul penal [61] incriminează falsul în acte publice sub forma unei componențe formale de infracțiune, comis cu intenție. În același timp, la alin.(2) art.329 din Codul penal este prevăzută fapta de fals în acte publice sub forma unei componențe materiale, făptuitorul manifestând imprudență față de urmarea prejudiciabilă. În raport cu fapta prejudiciabilă, făptuitorul trebuie să manifeste intenție. Este greu de închipuit manifestarea imprudenței față de fapta prejudiciabilă (deși, așa cum am relevat mai sus, legiuitorul elvețian nu exclude o atare ipoteză). Chiar dacă o asemenea situație ar fi fezabilă, aceasta nu ar corespunde esenței infracțiunilor de fals în acte publice. La această concluzie ne îndeamnă termenii folosiți de legiuitor la descrierea faptei prejudiciabile, din semantismul cărora reiese că făptuitorul trebuie să manifeste, în exclusivitate, intenție față de acțiunea de „înscriere" sau „falsificare".

În rezultatul cercetării efectuate am ajuns la următoarele ***concluzii***:

Infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM pot îmbrăca, în exclusivitate, forma intenționată de exprimare a vinovăției. Forma intenționată a vinovăției este desprinsă din termenii folosiți de legiuitor la desemnarea elementului material al infracțiunii. Noțiunile „înscrierea" și „falsificarea", consfințite în dispoziția art.332 CP RM nu pot implica decât manifestarea intenției față de cele comise.

Asupra aceleiași concluzii mărturisește sintagma „vădit false", inserată în textul art.332 CP RM. Termenul „vădit" este incompatibil cu imprudența. De asemenea, interpretarea sistematică a conținutului motivului infracțiunii – semn obligatoriu al infracțiunilor de fals în acte publice – în unison cu celelalte semne constitutive, accentuează teza potrivit căreia infracțiunile de fals în acte publice sunt susceptibile de săvârșire doar în formă intenționată.

Infracțiunile de fals în acte publice pot să se exprime doar sub forma intenției directe. Concluzia este întemeiată pe argumentele vizând: a) inserarea termenului „vădit" în dispoziția normei; b) stipularea motivului infracțiunii pe post de semn subiectiv obligatoriu și c) tehnica legislativă de construire a componenței de infracțiune în funcție de modul de descriere a laturii obiective.

Termenul „vădit", consfințit la art.332 CP RM, constituie o condiție suplimentară de reliefare a atitudinii psihice a făptuitorului față de cele comise. Acesta îi imprimă un conținut anume intenției, subliniind cunoașterea certă pe care trebuie să o manifeste făptuitorul în raport cu datele introduse în documentul oficial. În ipoteza înscrierii unor date false în documente oficiale, este imperios ca persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică să cunoască cu siguranță („sută la sută") că informația introdusă în document este falsă. Făptuitorului îi este clar și evident că datele înscrise în documentul oficial sunt contrare realității. Existența unor dubii vizând falsitatea informației introduse exclude antrenarea răspunderii penale în baza art.332 CP RM. *A fortiori*, art.332 CP RM devine inaplicabil în situația în care făptuitorul nici nu a bănuit că datele înscrise în documentul oficial poartă un caracter denaturat.

Referințe:

1. Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74.
2. BĂBĂLĂU, D. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.241 din Codul penal. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.1, p. 55-60.
3. АЛИЕВА, М.М. Уголовная ответственность за преступления, связанные с подлогом документов / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2011. 29 с.
4. KHAIRUL, A.H., HALIL, P., SURIA FADHILLAH. The legal overview on falsification, fraud and forgery. În: Procedia Economics and Finance, 2015, nr.31, p. 581-586.

5. GUERREIRO, A., SIMAS SANTOS, M. Forgery and counterfeiting documents: the expertise evidence: an exploratory research in oporto criminal court. În: Forensic Research & Criminology International Journal, 2017, nr.4(6), p. 176-179.
6. КОРОСТЕЛЕВ, В.С. Система служебных преступлений по уголовному праву России: вопросы истории, теории, практики / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Самара, 2014. 222 с.
7. УСТЬЕВ, Л.Г. Уголовная ответственность за коррупционные информационные преступления / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тамбов, 2010. 32 с.
8. ЖУРАВЛЕВА, Г.В. Уголовная ответственность за служебный подлог / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007. 21 с.
9. САХИБУЛИН, Р.Н. Объективная сторона и ее содержание в составе служебного подлога. În: Вестник экономики, права и социологии, 2014, № 1, с. 96-100.
10. БУКАЛЕРОВА, Л.А., РАРОГ, А.И. Совершенствование уголовно-правовой охраны не документированной официальной информации от незаконных деяний лиц, использующих должностное или служебное положение. În: Уголовное право, 2004, №4, с. 44-47.
11. ХАРЧЕНКО, А.Н. Служебный подлог и его специальные разновидности в системе преступлений против государственной власти, интересов государственной службы и службы в органах местного самоуправления (глава 30 УК РФ) / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2012. 26 с.
12. СОКАЛЬСКИЙ, Б.Б. Подлог документов в уголовном праве России и Германии: сравнительно-правовое исследование / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. 203 с.
13. САБИТОВ, Р.А., САБИТОВА, Е.Ю. Уголовно-правовая оценка обманов и действий, совершенных с документами. Москва: Юрлитинформ, 2012. 344 с.
14. ИВАНЧИН, А.В., КАПЛИН, М.Н. Служебные преступления. Учебное пособие. Ярославль: ЯрГУ, 2013. 108 с.

15. РОМАНОВА, В.В. Служебный подлог: учебное пособие. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2017. 56 с.
16. ЛЮБАВИНА, М.А. Квалификация преступлений, предусмотренных статьями 285, 286, 292 и 293 УК РФ: учебное пособие. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2010. 184 с.
17. ПЕЧНИКОВ, Н.П. Должностные и служебные преступления: лекции к курсу. Тамбов: Издательство Тамбовского государственного технического университета, 2007. 32 с.
18. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială, vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
19. BRÎNZA, S., STATI, V., POPOV, R. Falsul în acte publice (art.332 CP RM): aspecte de drept penal. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Ştiinţe sociale”, 2015, nr.8(88), p. 64-73.
20. POPOV, R., STATI, V. Infracţiuni contra bunei desfăşurări a activităţii în sfera publică. Falsul în acte publice / coord. ed. M.Poalelungi. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
21. ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная, том II. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 с.
22. Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Cahul din 02 mai 2019. Dosarul nr.1a-1195/2019. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e241062e-a26c-4c77-b215-9b1a1bf2ad87
23. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova din 29 mai 2019. Dosarul nr.1ra-1069/2019. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13681
24. Sentinţa Judecătoriei Botanica, mun. Chişinău din 01 iunie 2015. Dosarul nr.1-320/2014. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://ic.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/147adec3-6f08-e511-b888-005056a5d154
25. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova din 07 martie 2017. Dosarul nr.1ra-349/2017. [Accesat:

10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8365
26. Sentința Judecătoriei Anenii Noi din 15 februarie 2016. Dosarul nr.1-68/15. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f82c8153-c8d3-e511-a1ab-005056-a5d154
27. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 14 august 2020. Dosarul nr.1-3423/2019. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7c039df1-f946-4230-b59d-0f89e8049c97
28. Sentința Judecătoriei Telenești din 27 decembrie 2016. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9ac24277-e8cc-e611-80d3-0050568b4ab5
29. Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 martie 2015. Dosarul nr.1-527/15. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/26892592-61c6-e411-b888-005056a5d154
30. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05 iunie 2015. Dosarul nr.1a-536/15. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/715bc9ce-4225-e511-b888-005056a5d154
31. Sentința Judecătoriei Căușeni din 17 decembrie 2014. Dosarul nr.1-78/14. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/19b77e9c-1c86-e411-8112-005056a5d154
32. DIACONESCU, GH., DUVAC, C. Tratat de drept penal. Partea specială. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p.
33. IVAN, GH., IVAN, M.-C. Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal. București: C.H. Beck, 2013. 444 p.
34. TOADER, T. Drept penal român. Partea Specială. Ediția a 4-a, revizuită și actualizată. București: Hamangiu, 2009.
35. Codul penal al României. În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.
36. ИЛЬЯШЕНКО, А.Н., САПРУНОВ, А.Г., САДЫКОВ, А.У. ș.a. Уголовная ответственность за служебный подлог. Краснодар: Краснодарский университет МВД России, 2011. 140 с.
37. Sentința Judecătoriei Anenii Noi, sediul Central din 23 iunie 2017. Dosarul nr.1-176/15. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://jan.in-

stante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0c0cb632-0c58-e711-80-d3-0050568b4ab5

38. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 22 ianuarie 2018. Dosarul nr.1a-1036/2017. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/88184f1f-a327-e811-80d5-0050568b7027
39. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 iunie 2018. Dosarul nr.1ra-1043/2018. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11437
40. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03 martie 2020. Dosarul nr.1ra-224/2020. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15587
41. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 septembrie 2018. Dosarul nr.1ra-490/2018. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11889
42. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 octombrie 2019. Dosarul nr.1ra-1634/2019. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14400
43. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 februarie 2020. Dosarul nr.1ra-627/2020. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15284
44. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30 octombrie 2018. Dosarul nr.1ra-1495/2018. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12188
45. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 02 mai 2019. Dosarul nr.1a-1195/2019. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e241062e-a26c-4c77-b215-9b1a1bf2ad87
46. Уголовный кодекс Республики Армения. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus

47. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=3616;-20
48. Уголовный кодекс Республики Казахстан. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&doc_id2=31575252#pos=417;-116&pos2=5294;-62
49. Уголовный кодекс Туркменистана. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tm/tm015ru.pdf
50. Уголовный кодекс Республики Беларусь. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-427
51. Уголовный кодекс Украины. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil:https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-17/
52. Уголовный кодекс Российской Федераций. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/40396ba20fb9faf9cd9a9f15a910341de5a0b2cd/
53. Criminal Code of the Republic of Poland. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf
54. Código penal de España. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.conceptosjuridicos.com/codigo-penal/
55. Codice penale Italiano. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.ipsoa.it/codici/cp/l2/t7
56. Criminal Code of the Federal Republic of Germany. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf
57. Criminal Code of the Republic of Finland. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf
58. Criminal Code of the Swiss Confederation. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8561/file/Swiss_CC_1937_am112019_en.pdf
59. Criminal Law of the Republic of Latvia. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8266/file/Latvia_CC_1998_am2018_en.pdf
60. Criminal Code of the Republic of North Macedonia. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8145/file/fYROM_CC_2009_am2018_en.pdf
61. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. [Accesat: 10.03.2021] Disponibil: http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527